

İSLAMİ İLİMLERDE METOT SORUNU

M. HAYRİ KIRBAŞOĞLU

OTTO

MEHMET HAYRİ KIRBAŞOĞLU

Manisa'da doğdu (1954).

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olduktan sonra (1978) aynı fakültenin hadis kürsüsünde asistan olarak doktorasını yaptı (1983). Suûdî Arabistan, İmâm Muhammed ibn Suûd Üniversitesinde (Riyad)

öğretim üyeliği yaptı (1985-1987). Yurda dönünce doçent oldu (1987). Diyanet İşleri Başkanlığı'nda danışman olarak görev yaptı (1988-1989). *İslâmî Araştırmalar* dergisinde editör yardımcılığı yaptı (1986-1998).

1999 yılında profesör oldu. *İslâmiyât* dergisi yayın kurulu üyeliği yaptı (1998-2007).

Katar Üniversitesi Şeriat ve İslami Araştırmalar Fakültesi'nde öğretim üyeliği yaptı (2011-2012).

Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevine devam etmektedir.

Yayımlanmış birçok makalesi yanında yayımlanmış bazı eserleri de şunlardır:

İslam Düşüncesinde Sünnet –Eleştirel Bir Yaklaşım–

(Ankara 1999); *İslam Düşüncesinde Hadis*

Metodolojisi (Ankara 1999); *Sünni Paradigmanın*

Oluşumunda Şâfiî'nin Rolü (Ankara 2000);

Alternatif Hadis Metodolojisi (Ankara 2002);

Namazların Birleştirilmesi (Ankara 2002);

Eskimez Yeni (Ankara 2010),

Ahir Zaman İlmihali (Ankara 2010);

Ehl-i Sünnet'in Kurucu Ataları (Ankara 2011);

Destursuz Çağa Girenler (Ankara 2014);

Üçüncü Yol Mukaddimesi (Ankara 2014).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7

BİRİNCİ BÖLÜM İSLAMİ İLİMLERDE METOT 9-216

İSLAMİ İLİMLERDE ORTAK/GENEL BİR METOD(OLOJİ)NİN
İMKÂNI ÜZERİNE 9

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE FARKLI OKUMA BİÇİMLERİ ÜZERİNE 25

TECDİDE "EVET", LAKİN ORTADA
TECDİD EDİLECEK BİR DİN KALIRSA! 39

ABDULLAHİ AHMED EN-NAİM'İN 'ŞERİAT'IN
REFORMASYONU' PROJESİ 49

İLMİHÂL DİNDARLIĞININ İMKÂNI ÜZERİNE 61

GÜVENMEK İYİDİR GÜVENMEMEK DAHA İYİDİR
-GELENEĞİ SAVUNMAYI SAMİMİ EHLİNE BIRAKINIZ- 81

İSLAMİ İLİMLER SORUNU ÜZERİNE 101

İLMÎ KONULAR KİMSENİN
EGOSUNU TATMİN ARACI DEĞİLDİR 119

İSLAM VE İNSAN HAKLARI ÜZERİNE
-ELEŞTİREL BİR BAKIŞ- 133

BİZ KALARAK YENİLENMEK HASAN HANEFİ İLE SÖYLEŞİ	145
ÇEVİRİ TENKİTLERİNDE METODUMUZ NE OLMALIDIR?	155
İBN HALDUN'UN "MUKADDİME" SİNİN YENİ BİR TERCÜMESİ ÜZERİNE	163
MUKADDİME'YE YAZILAN "GİRİŞ" BİR İNTİHAL MI?	199

İKİNCİ BÖLÜM
HADİS İLMİNDE METODOLOJİ SORUNU
217-372

KLASİK HADİS USULÜ'NÜN PROBLEMLERİ	217
HADİS İLMİNDE METODOLOJİ SORUNU	229
HADİS/SÜNNET İLMİNİN YENİDEN İNŞASI	301
KEMÂLUDDÎN İBNU'L-HUMÂM'IN HADİSÇİLİĞİ	313
HADİSLERE GÖRE İMAN EDİLİR Mİ?	319
HZ. İSA'YI (AS.) GÖKTEN İNDİREN HADİSLERİN TENKİDİ	333
İSLAM'A YAMANAN SANAL ŞİDDET: RECM VE İRTİDAT MESELESİ	363
KAYNAKÇA	373
DİZİN	379

ÖNSÖZ

Bu eserde yer alan bir kısmı yayınlanmamış, diğer kısmı ise yıllar önce yayınlanmış yazılar genel anlamda “İslami İlimlerde Metod” üst başlığı ile bunun bir alt başlığı olan “Hadis İlminde Metodoloji Sorunu” başlığı altında toplanan araştırma ve makalelerden oluşmaktadır.

Birinci bölümdeki makalelere hâkim olan bakış açısının genel olarak “problematik” nitelikte olduğu ifade etmek mümkündür. Kısaca İslami ilimlerde metodoloji alanının problemsiz olduğu şeklindeki algının yanlışlığını göstermek, öte yandan da bu problemleri aşmak için yapılması gereken çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla ki, söz konusu bakış açısına dayalı makaleler bir araya getirilmiştir.

Bu makalelerin ardında sadece akademik değil, aynı zamanda sosyal problemlerin çözümüne de ışık tutmayı amaçlayan bir bakış açısının bulunduğuna da dikkat çekmek gerekir. Zira aslında son derece tabii bir olgu olan, ama ne yazık ki sıklıkla İslam toplumunun sosyal dokusunu zedeleyecek derecede taassuba, tefrikaya, mezhepçiliğe, ayrımcılığa ve hatta çatışmaya yol açan “ihtilaf (yorum ve görüş farklılığı)”nın pek çok sebebi olsa da, bu ihtilafın özünde metodolojik olduğunu söylemek mümkündür. Zira yorum ve görüş farklılıklarında ana belirleyici, epistemolojik ve metodolojik tutumlardır. İslam dünyasının siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel parçalanmışlığının bir kader olmaktan çıkarılabilmesi ise iki yönlü bir çabayı gerekli kılmaktadır: Bir yandan ihtilaf olgusunu, İslam Ümmetinin bireyleri arasındaki evrensel İslam kardeşliğini sarsacak, zedeleyecek hatta or-

tadan kaldıracak bir tehdit olmaktan çıkaracak olan ve farklılıklara müspet bir değer atfeden “çoğulcu” bir yaklaşımın egemen kılınması; öte yandan da, hem ihtilafları asgariye indirecek , hem de farklı yorum ve görüşler arasında yakınlaşmayı sağlayacak bir “ortak metodolojik zemin” arayışına girilmesi. İşte birinci bölümdeki makalelerin neredeyse tamamında etkili olan bakış açısı tam olarak budur.

İkinci bölümde ise bu genel tablonun bir parçası olarak özel bir alana, yani hadis ilmi alanına dair metodolojik problemlerle ilgili makaleler bir araya getirilmiştir. Bu bölümde sunulmuş olan makalelerin bir kısmı meseleyle doğrudan ilgili teorik nitelikte makaleler iken, diğer bir kısmı bu teorik çerçevenin dışına taşarak konuyu tikel bazı ilmî konular ve şahsiyetler çerçevesinde ele alan makalelerden oluşmaktadır.

Bu değerlendirmelere ek olarak belirtilmesi gereken bir başka husus ise, bu kitapta sunulan yazıların, metodoloji konularıyla ilgili olarak daha önce okuyuculara sunmuş olduğumuz müstakil eserlerle organik bir bütün oluşturacak şekilde yakından ve doğrudan ilgili olduğudur. Dolayısıyla bu kitapta yer alan makalelerin siz okuyucularımızın İslami ilimlerde metodoloji konusunda mevcut bilgi dağarcığını daha da zenginleştireceğini ümit ediyoruz.

M. Hayri Kırbasoğlu
Ankara 2015

KAYNAKÇA

- Adams, J. Charles, *The Authority of the Prophetic Hadith in the eyes of some Modern Muslims*, Essays on Islamic Civilization, Leiden 1976.
- Ahmed ibn Hanbel, *el-Musned*.
- Akyüz, Vecdi, *Mukayeseli İbadetler İlmihâli (İslam Fıkında İbadetler)*, İz yayıncılık, İstanbul 1995.
- Alpkaya, Gökçen, *Agik Sürecinden Agit'e İnsan Hakları*, İst., ty.
- Babanzâde Ahmed Naim, *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*.
- Baljon, J. M. S, *Kur'an Yorumunda Çağdaş Yönelimler*, çev. Ş. Ali Düzgün, Ankara 1994.
- Bigiyef, Musa Carullah, *Uzun Günlerde Oruç*, çev. Yusuf Uralgiray, Ankara 1975.
- el-Buhârî, *es-Sahîh*, Bulak, 1311.
- Çalışkan, İbrahim, "İslâm Hukukunda Zina Suçunun Mahiyeti ve Cezası", *AÜİF Dergisi*, XXXIII (1992).
- Daniel Brown, *İslam Düşüncesinde Sünnet'i Yeniden Düşünmek*, Ankara Okulu Yay, Ank. 2002.
- Ebü Şâme el-Makdisî, *el-Bâ'is 'alâ inkâri'l-bida'i ve'l-havadis*, Kahire, ty.
- Ertürk, Mustafa, "Çocuğun Dinî Eğitiminde Kullanılan Bir Hadis ve Tahlili", *Marife*, II (Konya 2002), sayı: 2,
- Fazlur Rahman, *İslam ve Çağdaşlık*, çev. A. Açıkgenç-H. Kırbaşoğlu, Ankara 1998.
- _____, *İslam*, çev. Mehmet Aydın-Mehmet Dağ, Ankara 1992.
- Gülen, Fethullah, *Prizma*, I.
- el-Hakîm en-Neysâbü'rî, *Ma'rîfetu 'ulûmi'l-hadis*, (Haydarabad baskısının el-Medine el-Munevvera 1397 ofset baskısı).
- Hansu, Hüseyin, *Mutezile ve Hadis*, OTTO yay., Ankara 2012².
- el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye fi İlmi'r-Rivâye*, Mısır ty.
- _____, *Târîhu Bağdâd*, Beyrut ty.
- Hatiboğlu, İbrahim, *İslam'da Yenilenme Düşüncesi Açısından Modernistlerin Sünnet Anlayışı*, M.Ü.İ.F, İst. 1996.

- Hatiboğlu, Mehmed Said, “İslam Mükellefiyet Anlayışı ve Buna Aykırı Bir Maliki-Hanefi Kıyası”, *AÜİFD*, XXI, 1976.
- el-Hâzîmî, *Şurûtu’l-Eimmeti’l-Hamse*, Beyrut 1405/1984.
- Hedyu’s-Sâri Mukaddîmetu Fethi’l-Bârî*, Mısır, 1300-1301.
- İbn Abdilberr, *Câmiu Beyâni’l-’İlm ve Fadlihî*, Mısır ty.
- İbn Ebî Hâtim, *el-Cerhu ve’t-Ta’dîl*, Haydarabad 1952.
- İbn Ebî Ya’lâ, *Tabakâtu’l-Hanâbile*, Mısır 1952.
- İbn Emîr el-Hâc, *et-Takrîr ve’t-Tahbîr Şerhu Tahrîri’l-Kemâl*, Mısır, 1316.
- İbn es-Seyyid el-Batalyevsî, *el-İnsâf fi’t-Tenbîh alâ’l-Maânî ve’l-Esbâb elleti Evcebeti’l-İhtilâfe beyne’l-Muslimîne fi Ârâihim*, Dîmeşk, 1983, 2. bsk.
- İbn Hacer, *en-Nuk’et alâ Kitâb-i İbni’s-Salâh*, Medine, 1984.
- _____, *Fethu’l-Bârî*, Beyrut ty.
- _____, *Hedyus-Sâri*, Beyrut ty.
- _____, *Nuzhetu’n-Nazar*, Mısır ty.
- _____, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, Haydarabad, 1325.
- İbn Haldûn, *Mukaddîme (I-II)* (Hazırlayan: Süleyman Uludağ), Dergâh Yayınları, İst. 1982-1983.
- _____, *Mukaddîme*, Ter: Zâkir Kadiri Ugan, MEB Yay. İst. 1886.
- İbn Kayyım el-Cevziyye, *el-Menâru’l-Munif fi’s-Sahîhi ve’d-Dâif*, Haleb, 1983.
- İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, Beyrut, ty.
- İbn Teymiyye, *Der’u Ta’arudi’l-Akli ve’n-Nakl*, Riyad 1979-1983.
- İbnu’l-Humâm, *el-Musâyera*.
- _____, *Fethu’l-Kadir*, Mısır 1319.
- İbnu’s-Salâh, *’Ulûmu’l-hadis Haleb* 1386.
- İkbal, Muhammed, *The Reconstruction of Religious Thought in Islam*, Lahor 1977, s. 126.
- İslamî Kaynaklara Göre Peygamberler*, TDV yay., Ank. 1992.
- İslâmiyât V* (2002), sayı 1, s. 125-132.
- İslâmiyât*, “İslami İlimler Sorunu (Soruşturma)”, 6 (2003), sayı: 4
- Jansen, J. J. G., *Kur’an’a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, çev. Halilurrahman Açar, Ankara 1993.
- Juynboll, G. H. A., *Modern Mısır’da Hadis Tartışmaları*, Ankara Okulu Yay., Ank. 2000.
- _____, *The Authenticity of the Tradition Literature-Discussions in Modern Egypt*, Leiden 1969.
- Kandemir, M. Yaşar, *Mevzu Hadisler*, DİB. Yay. Ank. 1975.
- Karaman, Hayrettin, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İstanbul 2001.
- el-Keşmîrî, *et-Tasrîh*.
- Kırbaçoğlu, M. Hayri, *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*, Ankara 1999.
- _____, “Hz. İsa’yı Gökten İndiren Hadislerin Tenkidi”, *İslâmiyât III* (2000), sayı: 4.

- _____, “Kadın Konusunda Kur’an’a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler”, *İslâmî Araştırmalar* (Kadın Özel Sayısı), V (1991), sayı: 4.
- _____, *Alternatif Hadis Metodolojisi*, Kitâbiyât Yayınları, Ankara 2002.
- _____, “Bir Hadis ve Yorumu: İslâm’ın Şartları”, *Diyanet Gazetesi* (Ocak, 1989), sayı: 359, s. 3 ve 27.
- _____, *İslam Düşüncesinde Sünnet-Eleştirel Bir Yaklaşım-*, Ankara Okulu, Ankara 1999.
- _____, *Namazların Birleştirilmesi*, OTTO Yayınları, Ankara 2010.
- _____, *İmâm el-Buhârî, Hayatı Eserleri, Hakkında Söylenenler ve Menâkıbı* (AÜİF yayımlanmamış doktora semineri, Ank. 1979)
- Kıt’atun min Muvatta-i İbn Ziyâd*, tahkik: Muhammed eş-Şazelî, Tunus 1978.
- Koçak, Nihat, *Ömer Nasuhi Bilmen’in Büyük İslam İlmihâlindeki Hadislerin Tahriri* (basılmamış lisans tezi), AÜİF, Ankara 1989.
- Koçyiğit, Talat, *Hadis İstihlaları*, AÜİF Yay. Ank. 1980.
- Kolkıran, Gönül, *Hadislerde Recm Hadisesi*, (yayımlanmamış lisans tezi), ÇÜİF, Adana 2000.
- el-Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmî’l-Kur’an*, Beyrut 1965.
- Mâcid Muhammed Ebû Rahiyye, *el-Hudûd fi’l-fikhi’l-İslâmî*, Mektebetu’l-Felâh, Kuveyt ve B. A. E. 1997.
- Mahmûd Ebû Reyve, *Muhammedi Sünnet’in Aydınlatılması*, (Hadis Müdafaası) İst. 1988.
- Mahmûd et-Tahhân, *Teyâsîru Mustalahi’l-Hadîs*, by., 1978.
- Mâlik ibn Enes, *el-Muvatta’*, (Mısır 1951; Tahkik: M. F. Abdalbaki), I. (y).
- Mansur, İsmail, *Tabsîru’l-Umme bi-Hakikati’s-Sunne*, I (Minhâc) Mısır 1995.
- Mazharuddîn Sıddîki, *İslâm Dünyasında Modernist Düşünce*, İst. 1990.
- el-Mektebetu’l-İslâmiyye, İst. 1987.
- el-Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl fi Esmâi’r-Ricâl*, Beyrut 1983.
- Molu, Ahmet, *Miraç Hadislerinin Hadis Bilimi Açısından Değerlendirilmesi* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), AÜİF, Ankara 2001.
- Muhammad Sharif Chaudry, *Human Rights in Islam*, Lahore 1993.
- Muhammed Ahmed Abdusselâm, *Kur’an Niçin İndirildi ty*, Fecr Yayınları, Ankara 1989.
- Muhammed Ebû Şehbe, *Sünnet Müdafaası*, (I-II), Ank. 1990.
- Muhammed Gazâlî, *Fakihlere ve Muhaddislere göre Nebvî Sünnet*, İst. 1992.
- Muhammed Reşid Rızâ, *el-Menâr*, Matba’atu’l-Menâr, Kahire 1954
- Muhammed Tâhir el-Cevâbî, *Cuhûdu’l-Muhaddisin fi Nakdi Metni’l-Hadisi’n-Nebeviyyi’s-Şerif*, Tunus 1991.
- Musfir Azmullâh ed-Dumeynî, *Makâyisu Nakdi Mutûni’s-Sunne*, Riyad 1984.
- Muslim, *es-Sahîh*, (Tahkik: M. F. Abdalbaki, Beyrut ty.

- Muvatta, Mâlik Rivâyetu Muhammed ibn el-Hasen eş-Şeybânî, Beyrut 1984.
- Nasr Hâmid Ebû Zeyd, *el-İmâm eş-Şâfiî ve Te'sisu'l-Aydiyuluciyyeti'l-Vasatiyye*, Kahire 1992.
- Nu'mân es-Samarrâ'î, *İslâm Fıkhdında Mürted'e Ait Hükümler*, İstanbul 1970.
- Özer, Salih, *Hadis Literatüründe Mübarek Zaman/Kutsal An Mefhumu ve Kandiller Örneğinin Tetkiki* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), AÜİF Ankara 1995.
- "Periyodik Reform: Müceddid Hadisi Hakkında Bir İnceleme", (İngilizceden çev. I. Hakkı Ünal), *İslami Araştırmalar*, VI/4, s. 261-278.
- Polat, Salahaddin, *Hadiste Metin Tenkidi*, (E.Ü.İ.F ders notları). er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, Tahran ty.
- Rudolph, Ulrich, *Al Maturîdî und die Sunnitische Theologie in Samargand*, E. J. Brill, Leiden, New York, Köln 1998.
- Salâhaddin el-İdlîbî, *Menhecu Nakdi'l-Mutûn İnde Ulemâi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, Beyrut 1983.
- es- San'ânî, *Tavdihu'l-Efkar*, Mısır 1366.
- Santoprak, Zeki, *İslâm İnanıcı Açısından Nüzûl-i İsa Meselesi*, İzmir 1997.
- Schacht, Joseph, *İslâm Hukukuna Giriş*, AÜİF Yay. Ank. 1977.
- es-Sehâvî, *Fethu'l-Muğis*, Hindistan ty.
- es-Seyyid Sâlih Ebübekr, *el-Advâu'l-Kur'âniyye fi'ktisâhi'l-Ahâdisi'l-İsrâiliyye ve Tathîri'l-Buhârî Minhâ*, Mısır, ty.
- Sezgin, Fuad, *Muhâdarât fi târihi'l-'ulûmi'l-'arabiyye ve'l-islâmiyye*, Frankfurt 1984.
- _____, *Buhârî'nin Kaynakları*, AÜİF Yay. İst. 1956.
- Subhî es-Sâlih, *'Ulûmu'l-hadîs ve mustalâhuhu*, Beyrut 1975.
- _____, *Ölümden Sonra Diriliş*, çev. Şerafettin Gölçük.
- es-Subkî, *Tabakâtu's-Şâfiyye*, Mısır 1968.
- es-Sunnetu'n-Nebeviyye ve Menhecu'hâ fi Binâi'l-Ma'rifeti ve'l-Hadâra, (el-Buhûs ve'l-Munakaşât). İslâm Medeniyeti Araştırmaları Kraliyet Akademisi Yayını, Amman 1992.
- es-Suyûtî, *Tedribu'r-Râvî*, Mısır, 1966.
- _____, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-kur'ân*, Mısır 1278.
- eş-Şâtîbî, *el-Muvâfakât*, Mısır ty.
- et-Tahânevî, *Kavâid fi Ulûmi'l-Hadîs*, Riyad 1984, 5. bsk.
- et-Tahâvî, *Şerhu Maâni'l-Âsâr*, Kahire 1386.
- Takyidu'l-İlm*, Tahkik: Yüsel el-Işş, 1975, 2. baskı.
- TDV İslam Ansiklopedisi* "İlmihâl" maddesi.
- Tefsirde İsrailiyat*, DİB. Yay., Ank. 1979.
- Ünal, İsmail Hakkı, *İmam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebinin Hadis Metodu*, Ank. 1994.
- el-Vâkîdî *el-Mağâzî ve Futûhu's-Şâm*.

- Watt, W. M., *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri*, Ank. 1981.
- Yıldırım, Enbiya, *Hadiste Metin Tenkidi*, İst. 2009.
- Yılmaz, Recep, *Din Görevlilerinin Hadis Birikim Seviyeleri Üzerine Tecrübî Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Y. L. Tezi, AÜİF, Ank. 1994).
- Yiğit, Yaşar, "İnanç ve Düşünce Özgürlüğü Perspektifinden İrtidat Suç ve Cezasına Bakış", *İslâmiyât* II (1999), sayı: 2, s. 121-135.
- Yörükân, Yusuf Ziya, *Müslümanlık ve Kur'an-ı Kerim'den Ayetlerle İslam Esasları*, Ankara 2002.
- ez-Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, Beyrut 1963, I. 27-28 (İbrâhîm ibn el-Hakem'in tercüme-i hâlinde).
- _____, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, Beyrut 1985.
- _____, *Tezkiratu'l-Huffâz*.
- ez-Zerkâ, *Çağdaş Yaklaşımla İslam Hukuku*, İstanbul 1993.
- Zerkânî, *Menâhîlu'l-'irfân fi 'ulûmi'l-kur'ân*, Mısır 1362.
- ez-Zerkeşi, *el-İcâbe li İrâdi Ma'stedrekethu Âişe alâ's-Sahâbe* (Beyrut 1979)
(Türkçesi: Hz. Âişe'nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler, OTTO, Ankara 2014)

DİZİN

11 Eylül olayı 146
12. İmam 44
I. Dünya Savaşı 57
II. Abdülhamit 211

A

Amâk 351
Abbâse 175
abdestli kapitalistler 46
Abdülbâkî, Muhammed Fuâd 258
Abdulkadir el-Geylânî 113
Abdulkâdir Udeh 365, 366
Abdullah ibn Abbâs 336, 338, 339
Abdullah ibn Amr 336, 340
Abdullah ibn el-Mubârek 267
Abdullah ibn Hamza 12
Abdullah ibn Mes'ûd 92 Hz.
Abdullah ibn Muğaffel 336
Abdullah ibn Selâm 336
Abdullah ibn Vehb 255
Abdullah ibn Yezid ibn Sem'an 270
Abduh, Muhammed 44, 83, 84, 85, 86,
87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 111, 220
Abdullah, Muhammed 203, 204
Abdullahî Ahmed en-Naim 49, 140
Abdurrahman Bedevî 124
Abdurrahmân ibn Cubeyr ibn Nufeyr
336
Abdurrahmân ibn Semura 336
Abdurrazzâk 103, 249, 274, 306, 340,
341
açık ve kesin sünnet 296, 297
adalet 242, 243; ~ sıfatı 246, 252
adil 251; ~ ücret 46
el-Afgânî, Cemâleddin 44, 47 93, 111,
151, 153
âhâd 15, 20, 218, 273, 280, 317, 330,
335, 344, 345, 347, 348, 360, 367,
368, 369; ~ haberler 15, 273, 368; ~ ha-
disler 348
el-ahbâr 15
Ahbaranâ 276

Ahbâriyyûn 195
ahir zaman fitneleri 222
ahiret hayatı 97
ahkâm 54, 110, 170, 327, 328, 329; ~
ayetleri 54
Ahkâm-ı sultâniyye 94
ahlaki ders 327
Ahmed Emin 221
Ahmed Hasan 55
Ahmed ibn Hanbel 87, 240, 271
Ahzab savaşı 262
aile: ~ felsefesi 126; ~ hukuku 54; ~ plan-
laması 74
Âişe 83, 92, 135, 249, 250, 259, 260,
277, 320, 327, 336
Âişe Abdurrahmân 83
akaid: ~ kitabı 330; ~ konuları 61
Akdemir, Salih 155, 157, 324
akılcılık 92
akideden devrime 152
akl 297
akli ve nakli ilimler 40
Aksekili Ahmed Hamdi 221
alâ ciheti't-te'dib 160
âlet ilimleri 101, 103
alım-satım 73
Hz. Ali 92, 249, 250
Ali Abdulvâhid el-Vâfi 164, 165, 200,
201, 206, 212, 213, 215
Ali Abdurrâzık 54
Ali el-Muttakî el-Hindî 287
Ali ibn el-Hasen eş-Şakîkî 263
alkolizm 329
alt-gelenek 96
ameli tevatür 217
el-Âmidî 12, 15, 20, 249
âmil 67
Ammâr ibn Yâsir 336
amnezi 264
ampirik gerçek 25
Amr ibn Avf 336
Amr ibn Sufyân 337

- Amr ibn Ubeyd 103
anayasa teorisi 55
ansiklopedik âlim 113
Arab: ~ dünyası 211; ~ lisanı 171
Arafat 70, 145
Arafat, Yasir 145
Arap: ~ dili 265; ~ dünyası 146, 211, 286, 351; ~ edebiyatı 325; ~ ırkı 222; ~ metinler 91; ~ -İslam âlemi 145; ~ ların kültürleri 252
Arapça 222
Arapçılık faaliyetleri 352
Ârifogulları 203
Aristo 148
Arkoun, Muhammed 83, 92
Arsel, İlhan 223
arşın 67
asalak tarihçiler 175
Ashab-ı Kehf 87
asl/usuller 137
asr-ı saadet 70, 76
aşırı dincilik 310
âşir 67
Atâ 103, 270
avam 29; ~ in mezhebi 29
avin eti 73
Avrupa İslam'ı 42
Avrupalı Sosyalistler 209
ay'ın bölünmesi 75
aydın sorumluluğu 81
aydınlanmacı görüş 95
ayırım (fasl) 123
- B
- Babil'in sihri 87
el-Bakillâni 249
Baljon, J. M. S. 98
Bask bölgesi 147
el-Batalyevsi 256, 258, 259
Batı hegemonyası 47
batı'nın etkisi 94
batıcılar 96
batıcılık 95
batıl mezhep 28
bâtını adalet 246; ~ yorum 96
Baybars Tekkesi 203
bayram namazları 32, 76, 329, 345
bedeni cezalar 364
bedevi 170
bedihiyyâtul'-akl 298
Bediüzzaman 226
Bektaşî mantığı 137
beleşani 160
Benî İsrail 357
Benû Kurayza 262
Benû Temim Kabilesi 355
besmele 73
- beş vakit namaz 32, 345
beşer: ~ ürünü 233, 241; ~ üstü anlatım 222
beşerî disiplinler 101
el-Beyhâkî 268, 337, 338
beyin travması 264
Beytu'l-Makdis 71, 352
biat 177
bidat 329; ~ ehli 247, 248, 249; ~ mezhepleri 249, 250
Bilen, Mehmet 278
bilgi 106; ~ bankası 30; ~ -malumat 109
Bilgiseven, Âmiran Kurtkan 209
bilim yazımı 86
bilimsel: ~ araştırmalar 14; ~ etik 81, 82
Bilmen, Ömer Nasuhi 62, 63, 66
bireylerin terörü 147
Birleşmiş Milletler 57
el-Birûni 103, 149
Bişr ibn el-Hâris 240
borçlanma 68
Budizm 149
bugünün şart ve ihtiyaçları 73
el-Buhârî Muhammed ibn İsmâil 248, 263-290, 337, 339, 345
el-Bulkînî 234
Bustanî baskısı 212
bütünlük ilkesi 294
Büyük İskender 149
- C
- Câbir ibn Abdillâh 336, 338
Câbirî 35
Câbir ibn Hayyân 103
el-Câhız 113
Cahiliyye toplumu 327
el-Cassâs 11, 12, 34, 113
Cavid İkbâl 54
cenaze namazı 71, 333
cennet: ~ nimetleri 97; ~ -cehennem tasvirleri 97
cerh: ~ sebebi 248, 249, 250, 268; ~ ve ta'dil 242, 243, 250, 282, 288, 289, 306, 307
Cevdet Paşa 175
cevşen 226
ceza hukuku 56
Cezayir 148, 150, 202, 203, 221
cihâd 56
cimrilik 159
Comte, Auguste 152, 210, 211
context analysis 307
el-Cubbâ'î 113
Cuheyne 195
Cuma namazı 76
Cumhuriyet 95, 151, 220
el-Cuneyd el-Bağdâdî 113

Cuveynî 12, 103, 268
Cündioğlu, Düccane 156

Ç

çağdaş: ~ akımlar 96; ~ birikim 33; ~ İslam 59; ~ İslam düşüncesi 9, 27, 33; ~ İslam düşünürleri 82; ~ İslamcı söylem 82; ~ Kur'an araştırmaları 20; ~ Müslümanlar 58
çağdaşçı Müslümanlık 95
çağdaşçılık 82, 95
çağdaşlığın din yorumu 82
Çin Seddi 98
çokeşlilik 57
çürük rivayet 72

D

Dâbık 351
Dairevi cisim 126
Dalalet ehli 28
Daniel kitabı 230, 356, 357, 358, 361
daraltılmış dindarlık 62
ed-Dârakutnî 248, 267, 337
Deccal 222, 333, 352, 353, 354, 356, 357
def-i hacet 245
deja vu 264
delalet 20; ~ meselesi 114
delil 303
derin bilinç 66
ders ve ibretler 304
Derveze, Muhammed İzzet 304
deskriptif disiplinler 101
devlet terörü 147
dilbilimleri 104, 105
din 50; ~ sınırı 329
dindarlık 65; ~ tasavvuru 61
dinî: ~ eğitim 98, 113, 224; ~ nasırlar 114, 115; ~ propoganda 57; ~ telkin 329
Dinsel terörizm 146
Dirâsetu'l-Eşânîd 290
dirhem 67
Dîvân-ı mezâlim 202
Doğu bloğu 310
Draz, M. Abdullah 43
Duhan dağı 354
Durban toplantısı 145
Dursun, Turan 163, 223
dünya görüşü 303
Dünya Ticaret Merkezi 145
Dünya Ticaret Örgütü 147
dünyevi ilimler 101, 103
dünyevileşme 45; ~ süreci 47
düşünce krizi 35

E

Ebû Bekir es-Siddîk, 240, 249, 250, 338

Ebû Davud 182
Ebû Ğudde 335, 344
Ebû Hammû 203
Ebû Hamze 263
Ebû Hâtîm er-Râzî 248
Ebû Hurayra 259, 260, 261, 336, 338, 339
Ebû Muslim el-Horasânî 325
Ebû Nu'aym el-İsfahânî 268, 337, 341, 343
Ebû Reyze bkz Mahmud Ebû Reyze
Ebû Saîd el-Hudrî 336, 338
Ebû Sâlim 202
Ebû Ubeyd el-Kâsım ibn Sellâm 113
Ebû Umâme 336
Ebû Zeyd 83, 92, 93, 138, 234
Ebû Zur'a er-Râzî 248, 267
Ebû'd-Derdâ' 336
Ebû'l-Berekât en-Nesefî 12
Ebû'l-Ezher Ali 261
Ebû'l-Kâsım el-Belhî 113
Ebû'z-Zinâd 250
Ebûbeker er-Râzî 103
egosântrik bakış açısı 148
Ehl-i Beyt 32
Ehl-i Hadis 20, 34, 111, 134, 135, 229, 230, 234, 235, 268, 297, 302
Ehl-i Kitap 73, 76, 270, 322
Ehl-i Re'y 12, 34, 135
Ehl-i Sünnet dünyası 229
eksik ibadet anlayışı 65
eleştirel akıl 92
eleştirel düşünce 35, 74
eleştirmeci tavır 322
Emeviler dönemi 333
Emîn el-Hüli 83
Endonezya 146, 148, 153, 352
Endülüs 149, 202
Enes ibn Mâlik 336, 338
Epistemoloji 18
epistemolojik: ~ tutum 110; ~ ve metodolojik ilkeler 113
erkeğin şahitliği 73, 77
erkek egemen bakış açısı 75, 77
Ersoy, Mehmet Âkif 47
Esed, Muhammed 54, 55
Eski tefsirler 98
Eş'arî 103, 135, 136
etnik hizipçilik 14
eureka 124
evliya kültü 222
Evs ibn Evs 336
ezan tatbikatı 345
Ezher 55; ~ uleması 322, 323

F

el-Fadl ibn Abbâs 260

- Fahrüddin er-Râzî 12, 34, 88, 97, 244, 268, 366
 fâil-i muhtar 179
 faiz 325
 fakih 306; ~ sahabiler 92
 el-Fârâbî 103
 Fâris 149, 148
 farklılaşma 25
 farklılık ve ihtilaf 26
 fasık 73
 Fârûkî, İsmail Râci 42
 Fazlur Rahman 9, 36, 43, 47, 55, 82, 83, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 221, 321, 324, 325
 felsefi-akli ilimler 206
 fenâdan bekâya 152
 feraiz ilmi 106
 fersah 67
 fıkhi: ~ hadisler 329; ~ disiplini 11; ~ ilmi 307; ~ kitapları 66, 68, 69, 73; ~ usulü 16, 105, 114, 116, 233, 307; ~ ve ke- lam ilimleri 313
 fırak-ı dâlle 28, 115
 fırka-ı nâciye 28
 fîsk 244
 fikir: ~ birliği 25; ~ namusu 160; ~ lerin gücü 58
 Filistin 145
 filolojik anlamlar 87
 fiten 324, 337, 338
 fitre sadakası 67
 fiziki çevre 306
 formalite Müslümanlığı 79
 Fransa 147, 148
 fuşh/fuḥuş 175
 Fukuyama 149
 fundamentalist 51, 56
 fundamentalizm 310
- G
 galat-ı meşhûr 106
 Garaudy, Roger 47, 83, 329
 GATT Antlaşması 147
 gayb ricali 222
 gayr-i Arap 183, 186, 191
 gayr-i İslami 32
 gayr-i müslim 52, 54, 55; ~ kabirleri 67
 Gazze 48
 geleneğin reddi 88
 gelenek 9, 91, 96; ~ ve yenilenme proje- si 152
 geleneksel: ~ ilimler 101, 103; ~ miras 33
 gelenekselci eğilim 232, 236
 genel: ~ İslami metodoloji 114, 116; ~ metodoloji 17, 18, 19, 21, 114, 115; ~ Metodoloji 22, 23
 geviş getiren akıl 35
 globalizasyon 147
 göreceli hakikat 22
 gusûl 77
 Gümüşhânevi 226
- Ğ
 ğâi yorum 20
 el-Gazâlî 12, 66, 223, 226
- H
 habâis 294
 haccin yapılışı 345
 hadariler 196
 Haddesenâ 276
 hadis: ~ bilgileri 107, 229, 230, 233; ~ cüzleri 283; ~ disiplini 225, 302; ~ eği- timi 224; ~ ehli 268; ~ geleneği 12, 230, 237; ~ istilâhları 107; ~ ilmi 41, 182, 217, 218, 225, 253, 255, 263, 266, 269, 276, 282, 284, 285, 302, 303, 305, 307, 308, 310, 314, 345, 370; ~ ilminin omurgası 218; ~ imamları 239, 241, 242, 243, 246, 249, 254, 266, 268, 272, 273, 274, 283, 348; ~ kaynağı 69, 282; ~ kaynakları 266, 290, 293, 315, 316, 339, 340; ~ kitapları 87; ~ literatü- rü 254, 263; ~ metinleri 305; ~ Metodo- lojisi 40, 112, 115, 339, 347; ~ rivayet- leri 15, 20, 40, 69, 111, 114, 224, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 371; ~ usu- lü 106, 114, 227, 229, 230, 234, 235, 236, 239, 246, 249, 300, 307, 328; ~ uydurma faaliyetleri 218; ~ in fonksi- yonu 319, 320; ~ in varyantları 291; ~ ler arası bütünlük 308; ~ lerin eleştirisi 233; ~ lerin güvenilirliği 230, 235; ~ le- rin isnadı 305; ~ lerin sıhhati 234, 238; ~ lerin yorumlanması 308
 hadisçi: ~ ler geleneği 245; ~ in biyografi- leri 241; ~ lerin karizmaları 253
 hadis-i kudsi 323
 Hadramevt 351
 hak mezhep 28, 29
 hakikat 30
 Hakim 54
 el-Hâkim en-Neysâbüri 234, 337, 338, 339, 341
 Halku'l-Kur'an 34, 248
 Hallaq, Wael B. 94
 el-Hamidullah 141, 304, 327
 Hammâd ibn Ebî Suleymân 270
 Hanbelî 30, 34, 152, 234, 235
 Hanefî 12, 30, 34, 70, 136, 145, 147, 148, 151, 152, 234, 235, 268, 272, 316
 Hanefiyye 12, 341
 haraç arazisi 67
 Harem-i Şerif 145

- el-Hâris el-Muhâsibî 113
 el-Harizmi 103
 Hârûn er-Reşîd 175
 Hasan el-Bennâ 151
 Hasan Hanefî 41, 47, 83, 92, 93
 Hasan Turabi 54
 hasen 283, 285, 291, 317, 342, 343, 347, 348, 360, 369, 370
 el-Hasen el-Basrî 103, 337, 341
 Haşebe 126
 Hâtemî 154
 Havaric 249, 250
 havâs 29
 hedonizm 45
 Hemmâm b. Yahyâ 263
 Hemmâm ibn Munebbih 340
 hervele 76
 Hilfu'l-Fudûl 141, 142, 143
 hurfet 178
 hidayet 84
 Hindistan 149, 220, 352
 homojen gelenek 96
 Hudson, Michael 51
 hukuk: ~ reformu 58
 : ~ un İslamizasyonu 49
 hulle 263
 Humeydî 103, 340
 Huntington 148
 hurafeler 62, 84
 Husari 212
 Huzeyfe ibn el-Yemân 336, 338
- I
- Imrân ibn Husayn 336
 Irak 47
 rkların eşitliği 146
 İsfahan Yahudileri 354
 İskât-ı salât 71
- İ
- İ'rab 257
 ibâdât-ı mersûme 79
 ibadet 64
 İbadi 22, 30, 32, 41, 115, 235
 İbadiyye 27, 235
 İbn Abdilberr 269, 270, 271, 272
 İbn Asâkir 337, 339, 341, 355
 İbn Ebî Hâtim 103, 243, 248, 267, 282, 337, 338, 341
 İbn Ebî Şeybe 103, 337, 339, 341
 İbn es-Seyyid el-Batalyevsî 256, 259
 İbn Hacer 203, 234, 248, 262, 263, 274, 278, 284, 289, 321, 327, 343, 344
 İbn Haldân 103, 108, 157, 163, 164, 167, 170, 179, 190, 192, 193, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 284, 302, 320, 328
 İbn Hibbân 267
 İbn Hişâm 103
 İbn Huzeyme 14, 244, 337
 İbn İshâk 103, 270
 İbn Kayyim el-Cevziyye 238, 292, 293, 295, 296, 297, 299, 320
 İbn Kesîr 87
 İbn Kuteybe 13, 113, 229, 259, 267, 302
 İbn Mâce 337, 339
 İbn Makûla 288
 İbn Miskeveyh 149
 İbn Ruşd 12, 103, 344
 İbn Rüşd 206
 İbn Sa'd 103
 İbn Sina 103, 119, 124, 129
 İbn Teymiyye 54, 117, 298, 366
 İbn Ziyâd 281
 İbnu'l -Vezîr 12
 İbnu'l-Arabî el-Mâlikî 12
 İbnu'l-Cevzî 268
 İbnu'l-Esîr 287
 İbnu'l-Hâcib 249
 İbnu'l-Heysem 103
 İbnu'l-Humâm 313, 314, 315, 316, 317, 318
 İbnu'n-Nefis 103
 İbnu's-Salâh 108, 234, 249, 279, 283, 284, 302, 306
 İbrahim Çalışkan 364
 İbrâhîm en-Nahâî 261
 İcmâ delili 334
 İctihad 18, 21, 30, 31, 32, 34, 40, 41, 43, 44, 47, 79, 83, 137, 143, 150, 151, 283, 284, 328: ~ ürünü 18, 79: ~ ın rolü 53
 İftihârü'z-Zamân 287
 İhlas 46
 İhtikâr 68
 İhvân-ı Muslimîn 45
 İkbal, Muhammed 44
 İkinci sınıf vatandaş 52
 İlahiyat fakülteleri 224
 İlel 237, 267
 İlim: ~ adamları 82: ~ adamlığı 30: ~ ehli 227: ~ meclisi 76: ~ tasnifleri 103
 İlke: ~ ve değerler 137: ~ ler 303
 İlet 236, 237
 İlmî faaliyet 101
 İlmihâl 61
 İlmü'l-ferâ'iz 106
 İlmü'l-mantık 106
 İmam İbn Cerîr 88 bkz. et-Taberî
 İmam Mâlik 255, 267, 272 bkz. Mâlik ibn. Enes
 İmâm Muhammed 340 bkz. Muhammed ibn el-Hasen eş-Şeybânî

- İmam Şâfiî 73 bkz. eş-Şâfiî
imam-hatip liseleri 224
İmam-ı Gazâlî 66, 223, 226 bkz. el-
Gazalî
İmamî Şia 44
iman esası 320, 324, 338, 340, 362
İncil 98, 358
İngiliz Milletler Topluluğu 148
İngiltere terörü 147
inkilab 208
insan hakları 50, 51, 52, 54, 57, 58, 136,
137, 138, 139, 140, 141, 142, 143,
147, 149
insilah 169, 181, 194
intihal 209, 210, 213, 214, 215
İrab 173
İran İslam Cumhuriyeti 154
İran-İrak savaşı 57
irtidat 52, 56, 363, 364, 368, 371, 372
Hz. İsa'nın: ~ iniş dönemi 351, 352
: ~ inışı 335
: ~ nefesi 350
: ~ nüzülü 334, 335, 338, 347, 353, 355,
360
İskenderiye 190, 214
: ~ kütüphaneleri 192
İslam: ~ ahlakı 89
algısı 112; ~ âlimi 218, 230, 233; ~
âlimleri 92; ~ cemaati 95; ~ ceza hukuku
364, 365; ~ çağdaşçılar 96; ~ çağ-
daşçılığı 9, 83, 95; ~ devleti 44; ~ dev-
letleri 49, 150; ~ dünyası 9, 16, 26, 35,
36, 39, 42, 44, 48, 54, 57, 58, 65, 74,
77, 92, 96, 98, 102, 104, 111, 112, 115,
116, 119, 131, 133, 134, 135, 136,
138, 139, 140, 141, 142, 143, 146,
153, 190, 220, 221, 222, 223, 225,
229, 230, 231, 235, 287, 303, 309,
310, 311, 333, 334, 356; ~ düşünce mi-
rası 33; ~ düşünce tarihi 17; ~ düşünce-
si 9, 18, 26, 33, 34, 36, 46, 47, 55, 64,
82, 115, 218, 220, 225, 227, 229, 239,
242, 298, 299, 300, 302, 303, 305,
308, 309, 311; ~ düşüncesi ekolleri 28;
~ Düşüncesi Geleneği 27; ~ düşüncesi
okulları 25; ~ felsefecisi 113; ~ felsefesi
18; ~ geleneği 12, 27, 35, 65, 96, 137; ~
hukuk okulları 26; ~ hukukçuları 370;
~ hukuku 49, 50, 52, 58, 140; ~ Kal-
kınma Bankası 44; ~ Konferansı Teşki-
latı 44; ~ kültürü 152, 160, 197, 198,
215, 239; ~ medeniyet ve kültürü 102;
~ medeniyeti 103; ~ mezhepleri 18; ~
modernistleri 83; ~ öncesi 252; ~ öncesi
kaynaklar 358; ~ radikalizmi 310; ~
tarihi 10, 85, 102, 108, 109, 116, 333;
~ tasavvuru 48; ~ toplamları 51, 150,
320; ~ toplumu 91, 308; ~ toprakları
95; ~ uleması 232, 359, 361, 364; ~ ül-
kesi 58, 135, 329; ~ ümmeti 27, 36, 37,
44, 115, 131, 151, 219, 221, 230; ~ ve
Demokrasi 133; ~ ve Kapitalizm 133; ~
ve Komünizm 133; ~ ve Liberalizm 133;
~ ve Sosyalizm 133; ~ 'a aykırı unsur-
lar 230; ~ 'in amacı 327; ~ 'in bekası 91;
~ 'in beş şartı 62; ~ 'in geleneksel mi-
rası 41; ~ 'in kurucu metni 41; ~ 'in mü-
kellefiyet anlayışı 72; ~ 'in propagandası
52; ~ 'in zuhuru 166
İslambilim 104, 114, 116
İslamcılar 96
İslami 54; ~ anlayış 90; ~ araştırmalar 20;
~ çözüm 10, 11, 19, 21, 115, 139; ~ De-
ğerler Kuramı 20, 21; ~ diriliş hareket-
leri 51; ~ disiplin 22, 112, 114, 304; ~
disiplinler 101, 102, 105, 109, 112; ~
dünya görüşü 18, 95; ~ eğitim kurum-
ları 16; ~ entelijansıya 47; ~ esaslar 49;
~ eserler 163; ~ Finans 43; ~ finans 45;
~ geçmiş 56; ~ hareket 39; ~ hareketler
45, 225; ~ ilimler 11, 12, 13, 14, 16, 17,
21, 22, 29, 43, 81, 87, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 116, 124, 219, 227, 294;
~ ilimler tasnifi 17; ~ ilkeler 104; ~ lite-
ratür 20; ~ metodoloji 115; ~ olmayan
devletler 57; ~ öğreti 64, 65, 66, 103,
110; ~ rivayetler 358; ~ sol 150, 151,
152, 153; ~ şahsiyet 239; ~ temel 52; ~
yayınlar 197; ~ zihniyet 47
ism-i fail 122
isnad 235; ~ merkezli 305; ~ sistemi 218;
~ tenkidi 237, 292; ~ tetkiki 242, 290,
291, 296; ~ usulü 236
israf 159
İsrailiyyat 14, 84, 89, 222, 260, 323, 339,
361
İsrailoğulları peygamberleri 86
istihale 178
istihare 71
istikâme(t) 207
istikmal 125
iştişare 94
İşaya 356, 357, 358, 361
itikaf 76
İzmirli İsmail Hakkı 221
İzzetbegoviç, Aliya 47
J
Jansen, J. J. G. 98
Japonya 146, 151
K
Ka'b 260, 261

- Ka'b el-Ahbâr/ Ka'bu'l-Ahbâr 260, 337, 341, 358
 Kâbe 71, 325
 Kaderiyye 249, 250
 Kadî Abdulcabbâr/ Kâdî Abdulcabbâr 12, 113
 kadın 32, 44, 52, 54, 55, 56, 58, 67, 68, 73, 74, 76, 77, 138, 140, 222, 240, 292, 369; ~ -erkek eşitliği 75; ~ in durumu 54, 55
 Kahire Üniversitesi 41
 Kâle Rasûlullah 259
 kamu: ~ hukuku 53; ~ yararı 150
 Kandil geceleri 71
 kandiller 222
 kapitalist piyasa mantığı 120
 kapitalizmin mabetleri 45
 Karaman, Hayreddin 366
 karanlıklar dönemi 86
 kardeş ekipler 30
 karizmatik 239
 el-Kasım er-Rassî 12
 Katâde 270, 271, 341, 355
 Katolikler 147
 kavmiyetçi 152
 kaynak bilinci 19
 kelimeler 121
 keşif yolu 226
 el-Keşmîrî 334, 335, 336, 340, 342, 343, 344, 345, 356
 Kevser 317
 Keysân ibn Abdillâh 337
 kıssa 327
 kutâl 56
 kıyamet: ~ alametleri 87, 222; ~ haberleri 324; ~ in kopuşu 87
 el-Kindî 103
 el-Kirâ 196
 kitlesel rivayet yolu 217, 295
 klasik: ~ dönem çağdaşları 82; ~ fukaha 54; ~ hadis kültürü 232; ~ Hadis Usulü 226, 228, 236, 242, 285, 299, 343, 345, 359; ~ hadisçiler 320; ~ İslam Hukuku 51; ~ İslami disiplinler 101, 102, 112; ~ kaynak 226; ~ sünnet anlayışı 309; ~ şerhler 308; ~ Şeriat anlayışı 54; ~ ulema 43; ~ usul 17, 102; ~ usuller 226; ~ usuller dönemi 17; ~ yaklaşım 10, 33; ~ yöntem 227; ~ yöntemler 225, 356
 kolektif icthad 21
 Komt, Ogüs 210
 Komünizm 310
 Konfigyüşçülük 149
 Kore 146, 151
 köleler 67
 kölelik 52, 57
 kriz 35
 kudsi hadisler 323
 Kudûrî 195
 Kudûs 145, 350
 Küfeli tabiiiler 245
 kulak dolguları 187
 kulluk 64; ~ bilinci 65; ~ görevleri 67, 79
 Kur'an: ~ bilgileri 107; ~ düşüncesi 327; ~ ilimler 105; ~ kursları 224; ~ metni 83, 89, 90; ~ okulları 148; ~ tarihi 105; ~ tefsiri 84, 98; ~ in faziletleri 222; ~ in ifadeleri 86; ~ -Hadis bütünlüğü 308; ~ -sünnet bütünlüğü 304
 Kur'an-ı Kerim'in metni 345
 Kur'ani 54; ~ bilgiler 97; ~ söylem 95
 Kurtubî 159, 344, 366
 kurucu metinler 104; ~ tecrübesi 41
 Kuteybe ibn Saîd 240
 kutsal geceler 222; ~ Kitab 98
 Kutub, Seyyid 47, 83, 92
 küfür 70
 küresel kapitalizm 45
 küreselleşme süreci 147
 Kütüb-i Sitte 262, 265, 276, 280, 283
- L
 lafızcı-şekilci yaklaşım 308
 lafz 121
 laikler 150
 Levh-i Mahfûz 97
 liberal 45, 133, 152
 lisâni: beyanlar 183; ~ ilimler 205
 lugatlar 183
- M
 M. Zahid el-Kevserî 221
 Ma'mer 255, 338, 340
 mağazi 87
 Mağrip 202
 Mahmûd Ebû Reyve 221, 230, 319, 322, 323
 Mahmûd Muhammed Tâhâ 53, 54, 55
 mahremsiz yolculuk 76
 makasid 20; ~ yaklaşımı 93
 makbul hadis 307
 Makyavel 209
 Malezya 146, 153, 352
 Mâlik/ Mâlik ibn Enes 248, 249, 255, 267, 270, 290, 340
 Mâ'iz ibn Mâlik 369
 Mâlik ibn Nebî 47, 93
 Maliki 30, 152, 234, 235
 Malikiler 93
 malumat 106, 108; ~ sahibi 30
 malumatfuruşluk 123
 mana ile rivayet 255, 256, 349

- Mantuk 106, 206; ~ disiplini 110; ~ ilmi 106
 Manzur, Perviz 54, 93
 Marks, Karl 210
 Marx, Karl 152
 Matbu eserler 285
 Mâturîdî/ el-Mâturîdî 12, 30, 34, 103, 135, 136, 235
 Mâverdi 51
 el-Me'mûn 165
 medenî: ~ ayetler 20, 50
 medeniyetler çatışması 148, 149
 medeniyetlerarası diyalog 148
 Medine: ~ dönemi 54; ~ uleması 270
 Medine-i Münevvere 346
 Mehdi 222, 324, 333, 334
 mekanik dindarlık 66
 Mekhûl 261
 Mekke dönemi 54, 56, 58
 mekkî ayetler 20
 melahim 87
 menakıp 239
 mene'a(t) 194
 mensuh 54
 merdut 247, 307, 308
 merfû 88
 Mervân 260
 Meryem 88
 Mes'ûd 92, 135, 336, 338
 Mescid-i Nebevî 71
 Mesih 333, 334, 339, 340, 357, 358
 Mesihçilik 333
 Mesihîyyat 14, 323, 361
 Meşnk halkı 191
 metin 235, 279; ~ tenkidi 12, 14, 20, 40, 218, 236, 237, 238, 280, 292, 296, 297, 299, 307, 318, 349, 355, 361, 370
 metodik şüphe 81
 metodolojik: ~ tutum 10; ~ hatalar 15; ~ kökenli hatalar 15; ~ problemler 229, 363; ~ yaklaşım 15, 112
 el-mevcûd 125
 Mevdûdî 54, 93, 221, 296, 366
 mevkûf haberler 348
 mevzû: ~ hadis 224; ~ rivayetler 14, 304
 mevzuat kitapları 250
 mezhep taassubu 15, 31, 268, 269
 mezhepçilik kalıpları 18
 mezhepsizlik 31
 Mihne olayları 240
 mil 67, 167, 192
 Millennium 334
 Milleti savunma 62
 Millî: ~ devlet 150; ~ Görüş hareketi 45
 Mine'l-akide ilâs-sevra 152
 Mine'l-fenâ ilâ'l-bekâ 152
 Mine'n-nakli ilâ'l-ibdâ 152
 Mine'n-nassi ilâ'l-vâki 152
 Miraç 69; ~ mucizeleri 75
 miras hukuku 54
 mitolojik anlayışlar 222
 Mizaç Şinâs-ı Rasûl 296
 modern psikoloji 264
 modernistler 97
 Moğol İmparatorluğu 149
 Monteskiyö 209
 motamot tercüme 160
 Mu'tezile 12, 32, 34, 92, 93, 97, 135, 150, 152, 179, 229, 235, 249, 280, 292, 297
 muallim-i evvel 148
 muallim-i sâni 148
 Muâviye 250
 Mucâhid 270, 341
 Mucemmi' ibn Cârîye 336
 mucize 157, 179, 222, 350
 Mudar 166, 167
 el-mueddiye 170
 el-mueyyide 170
 mugalata 227
 Muhaddis 266
 muhafazakâr 34, 35, 36, 39, 41, 44, 45, 46, 53, 143, 150, 153, 232, 236, 242, 269
 Muhammed el-Gazâlî 221, 231
 Muhammed ibn el-Hasen eş-Şeybânî 281
 Muhammed ibn Yahyâ ez-Zuhli 248
 Muhammedi şeriat 333
 muhsar 76
 muhteva analizi 307
 el-Muk'ad 355
 mukaddes kitap 301
 mukayeseli metodoloji anlayışı 22
 Musa Carullah 47
 mushafa bakma 71
 Mustafa es-Sibâi 220
 Mustalahu'l-Hadis 106
 muteğayyirât 26
 Mu'tezili 12, 30, 32, 34, 97, 115, 235, 248
 mutlak-mukayyed 15
 müctehid 315
 müezzin 72
 mürted 71, 138, 140, 365, 366, 367, 368
 mürüvvet 244
 müslüman kadın 52, 55
 müstakil: ~ ilim 193; ~ kitaplar 87
 Müsteşrikvârî bir yaklaşım 233
 müşekkik 125
 müşterek noktalar 33
 mütevaris 217
 mütevatir 15, 20, 90, 217, 218, 288, 295, 316, 317, 325, 330, 335, 344, 345, 346, 347, 348, 359, 360, 369, 370

- Müzdelife 70
- N
- Nâfi' ibn Keysân 336
- nafile oruç 76
- nahiv kitapları 122
- nakilcilikten yaratıcılığa 152
- nakilci-taklitçi 39, 41, 42
- nakli bilgi kaynağı 15
- Namaz Hocası 61
- namazların cem edilmesi 32
- nasih 50
- nasih-mensuh 15
- Nasr Hâmid Ebü Zeyd 83, 138, 234
- Nasruddin et-Tûsî 103
- nass 13, 17, 19, 40, 44, 104, 115, 218, 364
- nass merkezli 17; ~ dan olguya 152
- Nazi işgali 147
- en-Nazzâm 103
- Necmuddin en-Nesefî 12
- neorevivalist 94
- nesh 54
- en-Nevevi 234, 284, 354
- en-Nevvâs ibn Sem'ân 336
- normatif 101
- Nuaym ibn Hammâd 255
- nususul-kur'ân 86
- O
- obsesyon 78
- ok atımı mesafesi 67
- Okiç, Tayyib 324
- ontolojik farklılık 25
- ortaçağ 16, 66, 68, 75, 350
- oruç emri 62
- oryantalizm 82, 223, 233
- Osman 250, 259, 260, 338
- Osmân ibn Ebî'l-Âs 336
- Osmanlı İmparatorluğu 57
- Ö
- ölüm cezası 364, 371
- Ömer (Hz.) 62, 63, 66, 92, 135, 192, 249, 250, 259, 260, 336, 338, 370
- örnekleme metodu 327
- P
- paramnezi 264
- parçacı/atomcu yaklaşım 110, 111
- Pentagon 145
- Perviz, Gulam Ahmed 221
- peygamber: ~ kıssaları 86; ~ 'in duaları 227 Hz.; ~ 'in fonksiyonu 327; ~ 'in İslâm'ı 217; ~ 'in mantalitesi 296; ~ 'in sözleri 266; ~ 'in sünneti 325; ~ ler tarihi 74
- Pirizâde 175
- polit büro 142
- politik-siyasi gelişmeler 51
- polymat 116
- post-modern 28
- Powers, D. S. 287
- pozitif hukuk 365
- problematik yapmak 103
- Protestanlar 146
- psikolojik durum 306
- psikopatolojik 77
- R
- er-Rabî' ibn Enes 337
- Rafizi 248
- Ramazan orucu 72
- er-Ramehurmuzî 11, 229
- Rasul modeli 325
- rasyonalizm 92
- ravi: ~lerin güvenilirliği 242; ~ nin adaleti 245, 256; ~ nin adaleti 251
- Re'y: ~ ehli 267; ~ ehli çizgisi 92; ~ ekolü 297
- recm 32, 56, 71, 363, 364, 366, 368, 369, 370, 371, 372
- reel-politik 45
- reform 42
- remel 76
- resm 184
- Reşid Rızâ 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 111, 220
- ritl 67
- rical 12, 20, 182, 237, 240, 242, 245, 252, 255, 287, 328, 340
- Ridde 240
- rivayet: ~ malzemesi 14, 19, 20, 41, 109, 114; ~ şemaları 288; ~ lere dayalı tefsirler 87
- riyaset 201
- Rosenthal 165, 166, 168, 169, 172, 173, 174, 175, 177, 180, 182, 185, 186, 193, 194, 195
- Rumlar 351
- Ruso, J. J. 210
- rü'yet-i hilal 67
- S
- sâ' 67
- Sa'd ibn Ebî Vakkâs 287
- Sa'd ibn Mansûr 103
- sabah namazı 70
- sadaka-i fitur 67
- sadûk 245
- sahabe: ~ dönemi 92, 280; ~ nesli 218, 253; ~ tanımı 75
- Sâhibu hevâ 249

- sahih: ~ hadis 236, 305; ~ hadis tanımları 305, 306; ~ isnad 291; ~ rivayet 314
- sahipkıran 226
- sâi 67
- Said, Edward 83
- Said ibn Mansûr 270, 338, 340, 341
- Said-i Nursi 227
- salih: ~ amel 65; ~ hadis 182; ~ sünnet 295
- Sati' el-Husari 212
- Sati 212
- savunmacı: ~ eğilim 233; ~ tavır 232
- seferlik 67
- Sefine 337
- es-Sehâvî 234, 243
- sekülerizm 54
- seküler: ~ devlet 54; ~ kamu hukuku 52; ~ /laik kamu hukuku 52
- sekülerleşme 45
- sekülerlik 103
- Selefi 30, 34, 41, 135, 226; ~ ler 96, 150, 297
- Seleme ibn Nufeyl 336
- Selman Ruşdi 223
- Semmâk ibn Harb 245
- Semura ibn Cundeb 336
- sevb 263
- Sevbân 336
- seyf ayeti 56
- es-Seyyid el-Hımyerî 248
- es-Seyyid Sâlih Ebûbekr 221, 230
- Seyyidu'l-Huffâzi'l-Esbât 259
- Sezgin, Fuad 104, 221, 275
- Sıdkı, Tefîk 221
- sırat 222, 317
- Sicilya 149
- Sihler 147
- sika 315; ~ ravi 243, 253, 254, 290
- siret: ~ bilgisi 89; ~ disiplini 305
- sistem ahlakı 43
- sivil muhalefet 74
- siyak-sibak 137
- siyasi: ~ İslami Hareketler 44; ~ ve itikadi mezhepler 244
- Siyer/Siret 304
- Siyonizm 146
- Sokrat 148
- sosyal statü 25
- Sosyalist 209
- Sosyolojist 209
- Sovyet işgali 147
- soysuz istilâhlar 188
- söz 121
- sözcük (kelime) 121
- Speight, R. Marston 287
- Subhî es-Sâlih 97, 182, 327
- Subhî Mahmassanî 54
- Subkî 108
- sufi 115
- Sufyân es-Sevrî 267
- Sufyân ibn Uyeyne 255
- Suleymân et-Teymî 271
- Sultanhuseyn Tabandeh 57
- sutûr 182
- sudûr 182
- Suudi Arabistan 35, 44, 49, 290, 320
- es-Suyûtî 234, 236, 287, 289, 341, 342, 343
- sünen-i mütevärise 295
- sünen-i mütevätime 295
- Sünnet: ~ ehli 28; ~ -hadis düşmanlığı 233; ~ -hadis inkârı 233; ~ in fonksiyonu 329
- Sünni 22, 28, 30, 32, 34, 41, 90, 96, 115, 135, 280, 292, 303
- sütunlu İram şehri 87
- Ş
- eş-Şa'bi 255
- Şafii 30, 31, 34, 135, 152, 234, 235, 268, 271, 289
- Şâh Velıyullah ed-Dehlevî 85
- Şâkir, Ahmed Muhammed 283
- eş-Şâtbi 117, 294, 320, 331
- şazz 236
- Şebibiye 32
- şefaât 222
- şehid 72
- şehirli ulema 189
- şerhçilik 284, 308
- Şeriat 50; ~ hukuku 52; ~ hükümleri 54; ~ ilkeleri 57; ~ uygulamaları 53, 58; ~ 'ın tarihsel çerçevesi 53
- Şevval ve Zilhicce hilalleri 76
- Şeyh Saffet Efendi 221
- şeytan taşlama 119
- Şia 27, 44, 53, 218, 235, 250, 326
- Şii 22, 30, 32, 41, 83, 115, 248, 249
- şirk 244
- Şu'be 255, 261, 263
- şûrâ 55
- Şureyk 248
- suzûz 236
- T
- et-Taberî 12, 113, 337, 339, 341, 344
- Taberiye Gölü 350
- Tabii ilimler 206
- tâbiin uleması 87, 92
- Taha Hüseyin 190
- et-Tahavî 113
- Tahrîc 290
- Taliban 147
- talimatname 79

- tanzimat dönemi 95
Tard, Gabriel de 210
tarih bilimi 104
tarihi: ~ bilgi 105, 108, 195; ~ tenkit me-
totları 307; ~ yorum 50
tarihin sonu 149
tarihsel bağlamlar 20
tarihsel şartlar 19, 73
tasavvuf ehli 47, 66
tashif 257
tasnif 308
taşlanarak öldürülen 71
Tâvûs 270, 271
tayyibât 294
tecdid 111, 151
Tecdid 39, 40, 41, 42, 43; ~ siyaseti 40; ~
-ictihad düşüncesi 41; ~ -teceddüd 35
tedlis 260, 261, 348
Tefsir 87; ~ çalışmaları 15, 82; ~ literatürü
14; ~ usulü 16, 106, 114
tekaddüm 171
Tekbir 46
tekfir 244; ~ cephesi 35
telbiye 76
telkin 251, 259
Temel İslami ilimler 105
tenebbüt 176, 177
tenkit zihniyeti 156
teravih 70, 329
teşrik tekbirleri 76
tevatür 217, 280, 344, 346, 347, 360
Tevhid 43
Tevrat 260
Timur'un otağı 204
toplumsal: ~ değişmeler 301; ~ şartlar
306, 308; ~ talepler 333
et-Turâs ve't-tecdid 151
Türk ırkı 222
Türkçüler 96
Türkiye 41, 53, 87, 102, 146, 151, 152,
153, 163, 213, 214, 220
- U
Uc ibn Anak 87
ucmelik 185
Ugan, Zâkir Kâdirî 163
uğursuzluk 262; ~ inancı 222
Ulûmu'l-Hadis 11, 13, 14, 15, 20, 106,
107, 108, 114, 282, 284, 306
Ulûmu'l-Kur'ân 11, 13, 20, 106, 107,
108, 114, 205
Uludağ, Süleyman 163, 164, 199
ulus devlet 44
uluslararası hukuk 52; ~ insan hakları 57;
~ terör 147; ~ terörizm 57
ulvi ilimler 101
Ummu Seleme 260
- umum-husus 15, 110
Urve ibn Ruveym 337
Usâme ibn Lâdin 146
usul-i fıkah 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 20,
40, 105, 110, 111, 114, 205, 235, 280,
307, 313; ~ geleneği 10, 111
Usûlu'd-Din 320
el-Usûlu'l-Hamse 32
usve-i hasene 330
uydurma rivayetler 227, 250, 360
uygar toplum 149
uyku hâli 72
- Ü
Übülle 195
Ümeyye Camii 333
ümmilik 170
Ünal, İsmail Hakkı 268
- V
vacib 32
vadeli borçlanma 73
Vâfi 164, 165, 166, 193, 199, 200, 201,
202, 203, 204, 205, 206, 207, 208,
209, 210, 211, 212, 213, 214, 215 bkz.
Ali Abdilvahid el-Vâfi
vahi: ~ eğitimi 324; ~ geleneği 301
vahy-i gayr-i metluv 323, 324
vak'anüvislik 304
Vâsil ibn Atâ 103
Vâsile ibn el-Eska 261, 336
Veda hutbesi 286
vehm 255
velayet-i fakih 44
veli 73
Velid ibn Muslim 341, 356
vesk 67
vetire 208
Viko 209
vulgarize 31
- Y
Yahya Avvâm 195
Yahya ibn el-Huseyn 12
Yahyâ ibn Maîn 255, 271
Yahyâ ibn Saïd el-Kattân 250, 263
Yâsîn suresi 72
yaşama hakkı 138
yaşayan sünnet 20, 217, 295
yaya yürüyüşü 67
yazılı: ~ malzeme 265; ~ nakil 265
Yecüc ve Mecüc 350
yeni tefsirler 98
yeniden dirilişçiler 94
Yenilikçi 45; ~ çizgi 112; ~ İslam 46, 47,
92, 96, 143; ~ İslam düşüncüsü 92; ~ ve
Gelenekselci eğilim 232

- el-Yesâru'l-islâmi 151
yetimler 270
Yezîd ibn Hârûn 248
Yörükân, Yusuf Ziya 62
Yûsuf el-Kardavî 221
yüksek binalar 68
- Z
zabt 237, 242, 252, 253, 254, 255, 256,
259, 261, 262, 263, 265, 266, 272, 273,
275, 277, 278, 283, 306, 339, 348
zahir ehli 66
Zahiri 30, 41, 135
zamirler 183
zann-ı galip 252, 274, 345, 368
zanni 40
zayıf 315; ~ hadis 317
ez-ze'âme 201
ez-Zeccâc 195
ez-Zehabi 234, 248, 259, 269
- zekât 32, 62, 64, 65, 66, 67, 79, 329
zelleu'l-kârî 67
ez-Zemahşerî 12
ez-Zencânî 244, 245
ez- Zerkeşî 234
Zeydî 22, 30, 32, 34, 41, 115, 235
Zeydîler 12, 15, 32, 34, 93i 135
Zeydiyye 12, 15
Zeynu'l-Âbidîn Ali ibn el-Huseyn ibn Ali
337
Zeynu'l-İrakî 234
zimmi 140
zina: ~ cezası 32; ~ edenler 366
ızorlama te'vil 72, 354
zu'l-ecniha 21, 116
ez-Zuhrî 270, 271, 275, 281